

24. Väestönsuojelu

Lautakunta

Kokoonpano ja kokoukset. Väestönsuojelulautakuntaan kuuluivat v:n 1953 aikana puheenjohtajana filosofian tohtori B. R. Nybergh, varapuheenjohtajana pääjohtaja J. P. Salmenoja, jäsenenä palopäällikkö L. J. Pesonen, kiinteistöneuvos J. A. Savola ja toimitsija P. A. Veikkolainen sekä varajäsenenä sähköasentaja P. Kurillo, valtiotieteen maisteri V. H. Sjöblom ja filosofian maisteri J. V. Procopé.

Kaupunginhallituksen edustajana oli lautakunnassa apulaiskaupunginjohtaja R. J. M. Granqvist. Lautakunnan sihteerinä toimi 19. 1. saakka kansliasihteerinä S. Hellevaara ja siitä lähtien kapteeni V. Heinikainen.

Lautakunta kokoontui kertomusvuoden aikana 11 kertaa ja pöytäkirjojen pykälien lukumäärä oli 82. Kirjeitä lähetettiin vuoden aikana 22.

Esitykset. Kaupunginhallitukselle tehdyt esitykset koskivat seuraavia asioita: väestönsuojelutoimiston virkoja ja viranhaltijoita ¹⁾; varasto- ja huonetilan saamista Erottajan kalliosuojasta ²⁾; lisäkaluston hankkimista väestönsuojelutoimistoon ³⁾; väestönsuojelutoimiston huoneiston vuokramäärärahan ylittämistä ⁴⁾ sekä määrärahan myöntämistä kenraaliluutnantti Öhquistin esitelmäsarjan suomenkielisen laitoksen monistamista varten ⁵⁾. Lisäksi tehtiin esitykset v:n 1954 talousarviota varten väestönsuojelulautakunnan ja -toimiston osalta ⁶⁾.

Lausunnot. Lautakunnan kaupunginhallitukselle antamat lausunnot koskivat seuraavia asioita: keskusautotallikysymystä ⁷⁾; kaupungin palojärjestyksen eräiden pykälien muuttamista ⁸⁾; puolustusministeriön ja kaupungin yhteisen komitean mietintöä, joka koski jatkosodan aikana Erottajan kalliosuojassa suoritettujen louhintatöiden kustannuksia ja puolustusvoimain käytössä sodan aikana ja sen jälkeen olleitten kalliosuojatilojen käyttökustannusten jakamista valtion ja kaupungin kesken ⁹⁾; Erottajan kalliosuojaan suunniteltua elokuvateatteria ¹⁰⁾; väestönsuojelutoimiston lausunnon antamista kiinteistötoimistolle kalliosuojia vuokrattaessa ¹¹⁾.

Menot. Lautakunnan menot kertomusvuonna olivat seuraavat: palkkiot 89 500 mk, tilapäiset viranhaltijat 2 025 555 mk, muut palkkamenot 55 275 mk, vuokrat 104 784 mk, valaistus 304 mk, siivoaminen 4 542 mk, tarverahat 111 531 mk, arvaamattomat menot 196 770 mk, hälytys- ja viestiverkosto 2 milj. mk sekä kaupunginhallituksen käytettäväksi 179 616 mk, eli yhteensä 4 767 877 mk.

Väestönsuojelutoimisto

Toimisto ja toimihenkilöt. Kaupunginvaltuuston myönnettyä kertomusvuoden menoarviossa tarpeelliset varat väestönsuojelutoimiston perustamista ja sen henkilökunnan palkkaamista varten saattoi toimisto 27. 1. aloittaa toimintansa sille Sofiankatu 1:ssä

¹⁾ Väestöns. lk. 7. 1. 3, 4 §, 5. 2. 12 §, 12. 5. 5 §, 4. 9. 5 §, 4. 12. 6 §. — ²⁾ S:n 15. 4. 10 §, 27. 10. 13 §. — ³⁾ S:n 14. 8. 10 §. — ⁴⁾ S:n 27. 10. 11 §. — ⁵⁾ S:n 18. 12. 4 §. — ⁶⁾ S:n 14. 8. 7 §, 4. 9. 4 §. — ⁷⁾ S:n 23. 2. 6 §. — ⁸⁾ S:n 15. 4. 8 §. — ⁹⁾ S:n 12. 5. 4 §. — ¹⁰⁾ S:n 14. 8. 9 §. — ¹¹⁾ S:n 4. 12. 7 §.

varatussa huoneistossa. Toimiston henkilökuntaan kuuluivat väestönsuojelunohjaaja kenraaliluutnantti H. Öhquist, hallinnollinen apulainen kapteeni V. Heinikainen, teknillinen apulainen everstiluutnantti T. S. Salomäki sekä toimistoapulainen S. Koljonen. Tilapäisapulaisina aikana 1. 8.—31. 12. toimivat lisäksi ylioppilaat A. H. Håkans ja T. V. Närhi.

Toimisto, joka toimi teknilliseen ja hallinnolliseen jaostoon jakaantuneena, pyrki ensimmäisenä toimintavuotenaan etupäässä tutustumaan työkohteeseensa, kaupunkiin, väestöllisenä kokonaisuutena. Tässä mielessä suoritettiin tiedustelumatkoja kaupungin alueella ja eri laitoksiin sekä laadittiin tilastoja valtion ja kaupungin viranomaisilta hankittuun materiaaliin pohjalla. Samoin selvitettiin, mitä väestönsuojelumateriaalia kaupungin varastoissa oli sodan jälkeen vielä olemassa sekä järjestettiin mahdollisuudet sen keskitettyyn varastointiin. Kaupungin väestönsuojatilanteen selvittelyssä päästiin myös hyvään alkuun.

Väestönsuojelunohjaajan toiminta. Väestönsuojelunohjaajan päätyönä oli jaostojen toiminnan ohjaamisen ja seuraamisen ohella syksyllä 1952 pidetyn esitelmäsarjan saattaminen painatuskuntoon sekä suomen- että ruotsinkielisenä. Yksityiskohtaisempaa suunnittelutyötä, joka väestönsuojelunohjaajan toimesta pantiin alulle, edustivat palolaitoksen edustajien kanssa käydyt neuvottelut, jotka tarkoittivat tämän palveluhaaran organisoimista väestönsuojelutehtävien suoritusta varten. Palolaitosta pyydettiin laatimaan sodanaikaisten palosuojelumudostelmien lukumäärää, henkilö- ja kalustovahvuuksia sekä niiden sodanaikaista sijoitusta koskevia ehdotuksia.

Hallinnollinen jaosto. Jaosto huolehti mm. tiedustelukäyntien järjestämisestä erinäisiin kaupungin laitoksiin kuten palolaitokseen, sähkölaitokseen, elintarvikekeskukseen ja uuteen vanhainkotiin. Jaostossa laadittiin kartta-menetelmää käyttäen tilastot kaupungin virastoista ja laitoksista, Helsingissä olevista valtion virastoista ja laitoksista, valtion, kaupungin ja yksityisistä sairaaloista, samoin kouluista ja oppilaitoksista, kokous-, huvi- ja teatterihuoneistoista, tärkeimmistä teollisuus- ja huoltolaitoksista ym. sekä useita graafisia väestötilastoja. Kertomusvuonna suoritettiin puoliväliin ns. yleinen korttelitutkimus, jonka tarkoituksena on ryhmitellä ja merkitä 1:4000 karttaan kaikki kaupunkialueen korttelit, liike-, virasto-, asunto-, koulu-, sairaala-, teollisuus-, satama-, öljyvarasto-, kirkko- yms. kortteleihin jaoiteltuina.

Teknillinen jaosto. Kaupungin kalliosuojat olivat kiinteistötoimiston talo-osaston valvonnassa ja hoidossa. Suurimmat niistä oli vuokrattu arkistoiksi, varastoiksi tai majoipaikoiksi. Nämä suojat samoinkuin niissä olevat koneistotkin olivat kunnossa ja voidaan ne sellaisinaan ottaa väestönsuojelutarkoituksiin tarvittaessa. Pienempien suojien, jotka sijaitsevat esikaupunkialueella, hoito oli yleensä jätetty vuokraajan huoleksi ja tästä syystä niiden käyttö väestönsuojina tulee mahdolliseksi vasta perusteellisen ja aikaavievän korjaustyön jälkeen. Tällaisia suojia oli yhteensä 13.

Väestönsuojelumateriaalille, jota oli Puhelinyhdistyksen, sähkölaitoksen sekä rakennustoimiston eri varastoissa, ryhdyttiin hankkimaan yhteistä varastotilaa, joka saatiinkin Erottajan kalliosuojasta. Ko. varastotila jouduttiin kuitenkin tilapäisesti luovuttamaan kaupunginmuseon käyttöön museon korjaustöiden ajaksi.

Sotien aikana kaupungin toimesta hankittujen hälytinlaitteiden kuntoa tarkastettaessa todettiin niiden huoltaminen tarpeelliseksi. Käytyjen neuvottelujen ja koekorjausten jälkeen sähkölaitos ilmoitti, että huoltaminen tulee kaikkiaan maksamaan yli 2 milj. mk. Hälytys- ja viestiverkoston aikaansaamiseksi ja kunnostamiseksi myönnetystä 2 milj. mk:n siirtomäärärahasta lautakunta 18. 12. myönsi 500 000 mk ulkohälyttimien kunnostamista varten. Tämä summa riitti n. 24 vaihtovirtahälyttimen korjaukseen. Työ aloitettiin kertomusvuoden lopussa.

Sotien aikana velvoitti kaupunginhallitus kiinteistönomistajat suunnittelemaan ja rakentamaan hyväksyttävät väestönsuojat kunkin kiinteistön yhteyteen. Talojen kellari-suojien piirustusten perusteella ryhdyttiin kertomusvuonna selvittämään suojien riittävyttä ja laatua. Tarkoituksena oli laatia jokaisesta suojasta väestönsuojakortti ja myöhemmin ryhtyä suojia myös tarkastamaan.

Sisäasiainministeriön vv. 1943 ja 1951 antamissa väestönsuojia koskevissa rakennusmääräyksissä ilmenevät eroavaisuudet olisi selvitettävä. Koska ilmasotavälineet ovat sotien jälkeen huomattavasti kehittyneet, luonnosteltiin jaostossa nykyisiä vaatimuksia vastaavaa rakennusmääräyskokoelmaa. Apuna käytettiin myös Ruotsissa nykyään voi-

massa olevia määräyksiä. Määräyskokoelman teksti valmistui, mutta siihen liittyvät piirrokset jäivät vielä kesken.

Yhteenvetona laatiminen sellaisten nykyaikaisten taisteluvälineiden kuin napalm-pommin, raketien, atomipommin ja bakteerien käytöstä ilmahyökkäyksissä asutuskeskuksiin sekä niiden vaikutuksesta ja suojatoimenpiteistä niitä vastaan katsottiin tarpeelliseksi. Eri lähteistä saadut tiedot erosivat huomattavasti toisistaan, joten edes keskimääräisesti paikkansapitävien tietojen kokoaminen vei aikaa.

Sotien aikana oli kaupungissa sangen pitkälle kehitetty väestönsuojelun viestiverkosto, johon kuuluvat laitteet johtiminen ovat osittain jääneet hoitamatta ja osittain poistettu paikoiltaan. Väestönsuojelutoimisto asetti lähimmäksi tavoitteekseen johtamiskeskuksen kunnostamisen. Tämä sijaitsee Korkeavuoren kalliosuojassa, johon on keskitetty sekä viestiverkoston yhteydet että hälytysjärjestelmän kauko-ohjaus. Huone oli kertomusvuonna vuokrattu majoitustarkoitukseen, joten viestiverkoston käsiksi pääseminen oli mahdotonta. Hälytyshuoneen väestönsuojelutoimiston käyttöön saaminen on kuitenkin välttämätöntä, jotta viestiverkoston kunnostustyöhön voitaisiin ryhtyä.

Koska radio on väestönsuojelun yhteysvälineenä ainakin yhtä tärkeä kuin puhelin, selviteltiin jaoston toimesta sopivien radiotyypin hankintamahdollisuuksia. Tiedustelujen yhteydessä ilmeni, että eräät valtion laitokset suorittivat parhaillaan kokeiluja uusilla radiotyypeillä. Yhteishankinta tässä tapauksessa saattanee osoittautua edulliseksi, joten jäätin odottamaan kokeilujen tuloksia.

Mitä hälytysverkostoon tulee, selvitettiin, että sen käynnistyslaitteet olivat paikoillaan Helsingin Puhelinyhdistyksen induktorikeskuksessa ja suoritettiin yhdistyksen toimesta jäljelläolevien johtimien tarkistuksia, mutta käynnistyskytkimien kunto jäi vielä selvittämättä.

Vss-toimiston teknillinen apulainen teki elokuussa kuusi päivää kestäneen opintomatkan Tukholmaan tutustuakseen sikäläisen väestönsuojelun teknillisiin laitteisiin. Lyhyt tutustuminen antoi vain puutteellisen kuvan nykyaikaisen väestönsuojelun käyttämistä laitteista. Opintomatkan aikana selvisi kuitenkin, ettei Helsingin väestönsuojeluvalmius kyennyt läheskään antamaan kaupungin asukkaille sitä turvaa, mitä heillä on oikeus odottaa.

Yhteenvetona väestönsuojelutoimiston ensimmäisen toimintavuoden antamista kokemuksista voidaan todeta, että työtä oli käytännöllisesti katsoen rajattomasti, mutta selvien suuntaviivojen löytäminen sangen vaikeaa. Tämä johtui paitsi luonnollisista alkuvaikeuksista ennenkaikkea siitä, että väestönsuojelu meillä oli tavallaan valinkauhassa. Mitä tällä alalla aikaisemmin on ollut, säännöksiä, organisointia, koulutettua henkilöstöä, materiaalia ym., on joko vanhentunut tai kumottu, romutettu taikka muista syistä ei enää ole käytettävissä. Tarvittaisiin välttämättä valtiovallan tarmokasta puuttumista asiaan selvän ja lujan perustan aikaansaamiseksi kunnalliselle väestönsuojelutyölle. Valtiovalta voisi edistää valmistelutyötä väestönsuojelun alalla erittäinkin huolehtimalla johtaja- ja kouluttajakaaderin kouluttamisesta. Koulutustyön tuloksethan ilmenevät vasta vuosien kuluttua, joten sen aloittamiseen olisi ryhdyttävä mahdollisimman pian eikä jättävä odottamaan uusien lakien julkaisemista.